

висловом В.А. Кан-Каліка, "наші особистісні якості стають частиною нашого професійного буття, виявляються в безпосередній взаємодії з дітьми, тобто наша особистість стає педагогічним чинником. Ось чому прояв у спілкуванні з дітьми особистісних якостей стає професійно значущим" [4,23-63].

Висновок. Таким чином, огляд теоретичних уявлень вітчизняних і зарубіжних дослідників щодо змісту понять «спілкування», «комунікація», «комунікативна компетентність» свідчить про різноманітність інтерпретацій цих дефініцій. Проблема є неоднозначною і складною. Тому досі немає загальноприйнятого та єдиного визначення зазначених понять. Існуючі розбіжності обумовлені складністю проблеми. Зв'язку з відсутністю єдиного підходу до даних дефініцій, ця важлива проблема в дискусії, адже зрозуміло, що на сьогоднішній день саме від вчителя початкових класів залежить майбутнє дитини, саме він виховує в дитині всі ті особистісно – важливі якості, які допоможуть їй у подальшому житті.

Список використаної літератури

1. Андреева Г.М. Социальная психология. – М.: Изд-во Моск. н-та, 1980. – 416с.
2. Бех І. Д. Виховання особистості. Особистісно орієнтований підхід: науково-практичні засади / І. Д. Бех. – У 2 кн. – Кн. 2. – К.: Либідь, 2003. – 344 с
3. Ивлев В.Ф. Аспекты массовой коммуникации. – К.: ЦВП. – 2009. – Ч.1: Информация и коммуникация
4. Кан-Калик В.А. Учителю о педагогическом общении: Кн. для учителя.- М.: Просвещение. 1987.- 190 с
5. Л. О. Біда Педагогічна майстерність: Підручник І. А. Зязюн, Л. В. Крамушенко, І. Ф. Кривонос та ін.; За ред. І. А. Зязюна. – 2-ге вид. допов. і переробл. – К.: Вища пік., 2004. – 422 с. ;
6. Малькова З.А. США: поиски решения стратегической задачи школы // Педагогика. – 2000. – №1. – С.82-92
7. Освітні технології: Навч. – метод. посіб. / О.М. Пехота, А.З. Кітченко, О.М. Любарська та ін.; За заг. ред.О.М. Пехоти. – К.: А.С.К., 2001. – 256 с.; Сухомлинський В.О. Вибрані твори. В 5 т. – К.: Рад. школа, 1976.
8. Проскурняк О.І. Дослідження комунікативної діяльності особистості: мета, завдання, функції / О.І. Проскурняк // Проблеми сучасної психології. – 2012. – №18. – С.663-671
9. Рапацкая Л.А. Основы общехудожественной подготовки учителя музыки Учебное пособие по курсу "История русской музыки".- М.: МГОПУ, 1996.-146 с
10. Руденский Е.В. Основы психотехнологии общения менеджера Учебное пособие. – М.:ИНФРА – М; Новосибирск: НГАЭиУ. 1988. – 180с
11. Столяренко Л.Д. Психология управления: учебное пособие / Л.Д.Столяренко. – Изд. 4-е. – Ростов над.: Феникс, 2007. – 507с.

Одержано редакцією 14.05.13
Прийнято до публікації 19.05.13

Аннотація. В статті розглядаються природа і структура комунікативного процесу в професійній діяльності учителя початкових класів, проаналізовані в складові частині комунікації являється, описані основні підходи дослідження процесу комунікації різними ученими і школами.

Ключевые слова: комунікація, об'єднання, комунікативна діяльність, процес комунікації.

Summary. The article deals with the nature and structure of the communication process in the profession of primary school teachers, analyzed the components of the communication process and described basic methods of research communication process by different scholars and schools.

Key words: communication, converse, communication activities, the process of communication.

УДК 371.3

Торчинська Т.

ВИКОРИСТАННЯ КРАЄЗНАВЧОГО МАТЕРІАЛУ ДЛЯ ФОРМУВАННЯ ПАТРІОТИЧНИХ ЦІННОСТЕЙ У МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Анотація. У статті висвітлюється проблема використання краєзнавчого матеріалу на уроках читання в початковій школі для формування патріотичних цінностей у молодших школярів. Доводиться доцільність використання краєзнавчого матеріалу з метою активізації пізнавальної діяльності учнів молодшого шкільного віку.

Ключові слова: краєзнавчий матеріал, патріотичне виховання, краєзнавство, пізнавальна діяльність, молодший шкільний вік, початкова школа.

Постановка проблеми. Проблема шкільного краєзнавства є особливо актуальною в сучасних умовах розвитку суспільства, оскільки ефективно її вирішення є одним із шляхів формування духовності і національної самобутності українського народу. Шкільному краєзнавству належить виключна роль, адже воно виконує незамінні функції у навчанні і вихованні школярів, зокрема має неocenенне значення для міцного засвоєння учнями основ наук; розширює і поглиблює знання юних; сприяє розвитку в них творчих здібностей, допитливості; активно формує світогляд. Краєзнавство – могутній засіб патріотичного, інтернаціонального, морального, трудового виховання молоді.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Роль краєзнавства у шкільництві високо цінювалася у класичній педагогіці. На необхідність широкого використання краєзнавчого матеріалу у навчально-виховному процесі вказували у XVII ст. Я.А. Коменський, у XVIII-XIX ст. – Ж.Ж. Руссо, Й.Г. Песталоцці, А. Дістервег. Їхні ідеї були розвинуті відомими російськими педагогами М.І. Новиковим, Д.Д. Семеновим, О.Я. Гердом, В.П. Вахтеровим та ін.

На Україні важливість шкільного краєзнавства у формуванні особистості висвітлювалася у філософських поглядах Г.С. Сковороди, О.В. Духновича. Великого значення шкільному краєзнавству надавав В.О. Сухомлинський, який вважав неможливим повноцінне виховання молодших школярів без спілкування з природою рідного краю.

Краєзнавчі питання були предметом уваги й інших українських педагогів та методистів – Б.Д. Грінченка, Т.Г. Лубенця, С.Ф. Русової.

Виникнення шкільного краєзнавства як однієї з організаційних форм краєзнавства в цілому зумовлене багатьма чинниками. Його історія тісно пов'язана з розвитком найбільш загомних форм – державної та громадської.

Окремі відомості краєзнавчого характеру, як відзначають історики, можна знайти вже у стародавніх літописах, що зумовлено природними потребами людей у пізнанні довкілля у всій його різноманітності.

На державному рівні спеціальне, систематичне вивчення окремих територій як в Росії, так і в Україні, почалося у XVIII ст., коли виникла економічна необхідність дослідження їхніх природних ресурсів, соціальних факторів, історичних та географічних особливостей.

За народність у вихованні відомий педагог, письменник, просвітитель О.В. Духнович висував великі вимоги до народного вчителя, здатного виховати у дітей пошану до традицій свого народу, любов до своєї Вітчизни, до рідного краю. О.В. Духнович вважав, що метою виховання є формування людини-громадянина та патріота.

Проблема патріотичного виховання школярів, зв'язку навчання з життям, єдності навчання і виховання знайшла своє відображення і в працях Т.Г. Лубенця – педагога, методиста. Розглядаючи питання змісту природознавства в початковій школі, він вважав, що елементарна грамотність, сама по собі, без розвиненої свідомості і спеціальних, стосовно до навколишньої місцевості, знань і вмінь, є мертвим капіталом. Він наголошував на тому, щоб *навчання учнів були дієвими, потрібними їм для життя і давали уявлення про той край, у якому вони живуть.*

Надзвичайно великого значення вихованню дітей засобами рідної природи надавала С.Ф. Русова, яка вважала, що у рідній природі відкриваються широкі можливості для патріотичного, розумового, морального, естетичного виховання дітей. Шлях до цього – через пізнання, – вважала С.Ф. Русова. На її думку, потрібно виховати в дитині почуття любові до рідного краю, і це дає свої позитивні результати, коли виховання поставлено на національний ґрунт. Ми можемо любити тільки те, що ми знаємо, і треба дати змогу дітям наочно бачити хоч найближчі місцевості, знати в них кожну річку, ліс, озеро, острів тощо, знати найближчі села, їх будівлі і т. і.; знати рослинність, звірину свого краю, знати, чим люди займаються, коло чого вони працюють.

Виклад основного матеріалу дослідження. Пізнавальна діяльність учнів, пов'язана із вивченням свого краю, здійснюється під керівництвом учителя на уроці /використання краєзнавчого матеріалу/, у процесі проведення краєзнавчих екскурсій, спостережень. Пошуково-дослідна діяльність має здійснюватися учнівськими краєзнавчими об'єднаннями під керівництвом фахівців-істориків, фенологів, археологів, етнографів. Суспільно-корисна діяльність учнів повинна бути спрямована на благоустрій школи, села, міста.

За своїм змістом краєзнавчий матеріал є дуже різноманітним: історичним, географічним, природничим, літературним тощо.

У початковій школі, де переважає комплексне пізнання учнями навколишньої дійсності природи та суспільства/, краєзнавчий матеріал доцільно використовувати в усіх його предметних напрямках.

Різноманітність цілей початкового навчання, зокрема його спрямованість на загальний розвиток дитини, відкривають широкі можливості для активізації засобами краєзнавства пізнавальних психічних процесів учнів; нагромадження ними досвіду творчої діяльності; формування їхньої емоційно-вольової сфери. Тому, крім навчального та виховного значення шкільного краєзнавства, в умовах початкового навчання, необхідно максимально реалізувати

його розвивальні можливості. У цьому плані особливої уваги заслуговує праця В.О. Сухомлинського.

«Я тисячу разів переконувався, – писав Василь Олександрович, – що без знання природи людини з природою неможливий її розумовий розвиток, як без мелодії неможливе мистецтво слова – мова, без книжки – наука» /Сухомлинський, 1976, с. 471/. Тому він детально продумував все, що мало стати джерелом дитячої думки; визначав, за чим і протягом чотирьох років навчання в початковій школі спостерігатимуть його учні.

Краєзнавчий матеріал є важливим засобом активізації усього навчального процесу школи. Особлива роль у цьому відводиться її початковій ланці. Адже саме вона сконцентрувавши в собі первинні уявлення дошкільників про рідний край і розширюючи їх, має забезпечити для формування на цій основі краєзнавчих знань учнів у середніх класах. На необхідність залучення краєзнавчого матеріалу до уроків у початковій школі вказують Л.Ф. Мельчаков, П.В. Іванов та інші автори. При цьому вони вказують на те, що урокам читання, що є цілком закономірним – адже за своїм змістом вони є найбільш сприятливі для насичення їх краєзнавчим матеріалом, адже на уроках читання учні вивчають твір того чи іншого автора, вчителі принагідно можуть використовувати свої власні відомості.

Сукупність дидактичних умов, що забезпечують ефективне використання краєзнавчого матеріалу на уроках у початкових класах, доречно визначати з урахуванням наступних: необхідність дотримання поступовості в ознайомленні молодших школярів з краєзнавчим середовищем; здійсненні педагогічне доцільного переходу від близького і знайомого до віддаленого і менш знайомого. Найдоступнішим для дітей є найближче середовище, тому починати краєзнавчу роботу потрібно із вивчення своєї місцевості, в якій діти навчаються в школі, адже школа і вулиця є першими розширеннями оточуючого дитини середовища. В подальшому, дуже поступово і повільно, кругозір дитини охопить і все рідне місто, рідну країну, і весь культурний світ, і весь всесвіт.

Об'єктивне висвітлення дидактичних умов, які забезпечують ефективне використання краєзнавчого матеріалу на уроках у початкових класах, потребує чіткого і відповідного вирішення питання щодо його значення в структурі уроку і співвідношення з іншим програмним матеріалом. Краєзнавчий матеріал є ефективним допоміжним засобом у реалізації навчальних, виховних та розвивальних цілей уроку. При цьому, як і в інших випадках, собою програмного матеріалу, елементи краєзнавства допомагають його вивченню і становлять собою, таким чином, допоміжний матеріал. В ряді випадків краєзнавчий матеріал може слугувати конкретною основою для характеристики програмних питань.

Вихідною умовою, яка забезпечує ефективність цього процесу, є наявність достатньої кількості відомостей за критеріями цілеспрямованості, багатofункціональності, достатньої систематичності, науковості та особистісної значущості для учнів.

Ознайомлення молодших школярів із природою, історією, життям в рідній місцевості доцільно проводити принагідно з вирішенням основних завдань предмету «Читання». Це можна досягти, якщо брати до уваги таку характеристику краєзнавчого матеріалу, як багатofункціональність.

Як свідчать здобутки передового педагогічного досвіду і аналіз педагогічної методичної літератури, залучений до уроку краєзнавчий матеріал може використовуватися для: актуалізації знань учнів, їхнього чуттєвого досвіду; ілюстрації і конкретизації змісту програмних положень уроку; збудження інтересу учнів до нової теми; формування на основі нових понять і уявлень; закріплення і систематизації вивченого матеріалу; зміцнення міцності та усвідомленості знань учнів; урізноманітнення та диференціації навчального матеріалу; здійснення зв'язку навчання з життям, розширення кругозору учнів.

Наведені функції краєзнавчого матеріалу розкривають його навчальне значення.

Підкреслимо і його виховні можливості для: патріотичного виховання учнів шляхом формування їхнього інтересу до минулого і сучасного рідного краю; шанобливого ставлення до народних традицій; виховання почуття гордості за свій край і свій народ шляхом виховання молодших школярів шляхом формування спостережливості і здатності бачити красу рідної місцевості; екологічного і трудового виховання учнів початкової школи шляхом формування гуманного, відповідального ставлення до природи і праці шляхом залучення бажання дітей брати посильну участь у природоохоронній діяльності своєї місцевості.